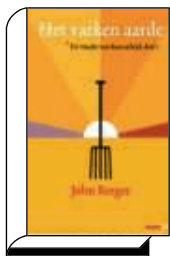

Boeren in de Alpen
Foto Céline Clanet

De vrucht van hun arbeid behoort tot de grote Engelstalige literaire werken van de laatste decennia.

FICTIE

John Berger

De vrucht van hun arbeid (Het varken aarde, Ver weg in Europa, Sering en vlag)

*****

Uit het Engels vertaald door Sjaak Comman-deur. Schokland; €21 per deel.

Wie niet gelooft dat een gedicht over aardappelen kan ontroeren, moet John Berger lezen

Sommige formuleringen zijn zó krachtig dat ze het verdienen in graniet te worden uitgehakt.

Het is het hoogtepunt van in elk geval het fictie-oeuvre van schrijver, schilder, criticus en televisiepresentator John Berger: zijn trilogie *De vrucht van hun arbeid*. Naar aanleiding van zijn 90ste verjaardag (5 november aanstaande) brengt de kleine Biltse uitgeverij Schokland de drie werken opnieuw uit.

In twee verhalenbundels en een roman schetst Berger op aangrijpende, bij vlagen hartverscheurende wijze de teloorgang van de boerenstand en daarmee, wat hem betreft, van de geschiedenis. Want die wordt door de boer belichaamd.

Het varken aarde (*Pig Earth*, 1979) bestaat uit een reeks aanvankelijk uiterst korte, gaandeweg steeds langere verhalen over het boerenbestaan. Ze zijn gesitueerd aan de voet van de Franse Alpen, waar Berger zich in 1974 vestigde en sindsdien is blijven wonen, maar het is duidelijk dat hij niet een bepaalde gemeenschap op het oog heeft, maar eigenlijk over alle kleine boeren overal ter wereld schrijft.

Sleutelwoorden die bij het lezen in je opkomen zijn: noest, meedogenloos, nuchter, onverzettelijk, laconiek. En bij vlagen: diepe treurnis. Bij Berger is elke romantiek van het boerenbestaan af-

wezig. Zijn boeren leveren een voortdurende strijd om het bestaan en leggen bij dat dagelijkse gevecht vaak een indrukwekkende vitaliteit aan de dag.

Eenzelfde vitaliteit kenmerkt *Het varken aarde*. De dialogen van de boeren zijn volkomen overtuigend en levensrecht, de humor is aards als het koren en de beeldspraak is telkens een geslaagde synthese van plat en verheven.

Tussen de verhalen door staan in totaal acht gedichten die, hoewel ze over uiterst aardse zaken gaan, grote emotionele indruk maken. Wie niet gelooft dat een gedicht over aardappelen kan ontroeren, of dat een gedicht over het oogsten van rapen heel treffend de cyclus van geboorte, leven en dood kan verbeelden, die leze Berger.

Het middendeel van de trilogie, *Ver weg in Europa* (*Once in Europa*, 1987), bestaat uit vijf lange verhalen en twee gedichten. De lengte van de teksten verschaft een grotere rol voor de plot, de thematiek is dezelfde en de formuleringen zijn even krachtig.

'Soms moet je om één enkele zin te weerleggen het verhaal van een heel leven vertellen', luidt een van de openingszinnen. Een ander verhaal begint met: 'Als aan elke gebeurtenis die zich voordeed een naam kon worden gegeven, waren er geen verhalen nodig.' Niet alleen zijn dit fraaie eerste zinnen in het schaakspel met de lezer, maar ze verraden tevens iets van Ber-

gers fascinatie voor taal. Soms weegt één zin op tegen een heel verhaal, soms is er een heel verhaal nodig omdat de taal tekortschiet.

Sommige formuleringen zijn, hoewel contextgebonden, zó krachtig dat ze het verdienen in graniet te worden uitgehakt. Zo laat Berger een van zijn personages de begrippen bedrog, misrekening en valse vriendschap kernachtig samenvatten in de zin: 'Als de bijl het bos in komt, zeggen de bomen: Kijk! Die steel is een van ons!'

Misschien passend voor een reeks boeken die het einde van de geschiedenis beoogt te beschrijven, eindigt de trilogie *not with a bang but a whimper*. *Sering en vlag* (*Lilac and Flag*, 1991) vertelt het verhaal van twee dorpsbewoners die het boerenleven van armoede achter zich laten, naar een grote stad verhuizen en door de werkelijkheid daar worden vermorzeld.

Waar de boeren in de twee verhalenbundels krachtig tot leven kwamen, blijven de personages in de roman wat vlak. Mogelijk heeft Berger beoogd op deze wijze het depersonaliserende effect weer te geven van het leven in de grote stad. Dan heeft de didacticus het een beetje gewonnen van de schrijver.

Wat niet wegneemt dat *De vrucht van hun arbeid* tot de grote Engelstalige literaire werken van de laatste decennia behoort.

Hans Bouman